

Jedan muzej koji je već ostario kao beskućnik, iza svog se 76 godina dugog života i životarenja potucao od nemila do nedraga, trebao bi najzad dobiti svoju kuću. Kuća je dođuše tek u planovima - saborskim - dok će se o novcima, tako se barem očekuje, razmišljati na jesen. U svakom slučaju svi odgovorni u ovoj republici odlučili su da se kuća mora graditi jer je kulturna sramota što nemamo kamo spremiti golemo, iz zemlje iskopano bogatstvo, što ga čuva muzej, a kad je to najzad zaključeno, odjednom je iskrslo pitanje a znamo li što sve zapravo želimo i da li uopće projekt za zgradu napravljen još prije četiri ili pet godina odgovara svrsi?

To je, pojednostavljeno ispričana priča o najnovijim nedoumicama oko izgradnje muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, za koji se u popularno zvanoj "Bijeloj knjizi" kulture u Hrvatskoj i novijoj rezoluciji o izmjenama i dopunama društvenog plana razvoja SR Hrvatske u 1969. i 1970. godini kaže, da je jedan od četiri objekta od kapitalno-kulturnog značaja za ovu republiku.

Potrebno je na ovom mjestu reći, da se ni manje ni više već punih 20 godina raspravlja o izgradnji ovog muzeja smještenog danas u dvije barake podno nebodera splitskog hotela "Marijan". Godinama se već govori kako se ovdje, uglavnom potrpano u sanduke pod firmom Instituta za nacionalnu arheologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti čuva najbogatija zbirka dokumenata iz rane srednjovjekovne prošlosti Hrvata od njihova dolaska na ovo tlo pa do propasti hrvatske države, dokumenata kakve ima malo koji evropski narod. i koji nam u prvom redu govore o nama samima, našoj kulturi i civilizaciji u prošlosti. Između ostalog tu se nalazi u nas najveća zbirka

kamenih spomenika iz razdoblja od IX do XII stoljeća, posebno važnih zato što se na njima nalazi pisan etnički organizaciono-politički pojam Hrvata, kao i mnoga narodna imena /Višeslav, Branimir, Pribimir, Držislav, Zvonimir, Svetoslav.../, zatim bogata zbirka nakita među kojima se ističe 3500 komada naušnica - najveća takva zbirka na Balkanu - brojno prstenje, pojasevi, ogrlice, dijademi, oružje, razno posudje, žrvnjevi i poljoprivredni alat, a sve to predstavlja najbogatiji fond nacionalne materijalne kulture u Jugoslaviji.

Zbog nedostatka prostora ne možemo ovdje iznijeti sve peripetije kroz koje tokom svog historijata prolazio muzej - usput, osnovan zahvaljujući ne nekoj smišljenoj kulturno-prosvjetnoj politici, već rodoljubnom fanatizmu priprostog kninskog župnika fra Luje Maruna koji je prikupljajući starine htio dati svoj obol rasplamsalom narodnom pokretu u Dalmaciji. Iznijet ćemo samo da je današnji direktor muzeja akademik dr Stjepan Dunjača za vrijeme rata iz kninske tvrđave, unatoč izričitoj zabrani ustaških vlasti, hrvatske spomenike ilegalno prebacio u svoju rodnu kuću u Sinj i tako ih sačuvao. Poslije rata muzej se opet iz Sinja preselio u klišku tvrđavu u ^{Klinu} Kninu, ali se pokazalo da mu ta lokacija ne odgovara, pa su spomenici kada ih je 1948. pod svoje preuzela Jugoslavenska akademija, preneseni u Meštrovićevev kaštelet u Splitu. Kovine, arhiv, biblioteka i foto-dokumentacija bili su smiješteni u podrumu Meštrovićeve galerije, koju u jesen 1948. nadrla poplava, pa je mnogo toga stradalo, a potpuno su propali svi foto-negativi snimljeni od osnutka muzeja pa do tada.

Odonda pa do danas, unatoč već pokrenutim akcijama osnivanju posebnog odbora za izgradnju muzeja 1953. čiji su članovi

bili ugledni politički radnici, umjetnici, akademici, unatoč apelima kulturnih radnika upućenih javnosti, za muzej se nikako nisu mogli pronaći novci. Onda je najzad 1964. godine Izvršno vijeće Sabora odobrilo 10 milijuna dinara za izradu idejnog plana za novu muzejsku zgradu, a splitska općina ponukana i zaključkom svog Prosvjetno-kulturnog vijeća "da pomognemo da se okući ovaj naš sigurno najdragocijeniji kulturno-historijski spomenik" dodijelila mu teren na Mejama. Akademici, arhitekti Kauzlarić i Mohorovićić izradili su idejni projekt za zgradu koja bi imala 7000 m² i prema tadašnjem proračunu stajala milijardu i 200 milijuna starih dinara, a Sabor Hrvatske je izglasao društveni petogodišnji plan u kojemu se zajedno sa Sveučilišnom bibliotekom i Državnim arhivom ~~u Zagrebu~~ Hrvatske u Zagrebu i Muzejem sakralne umjetnosti u Zadru, našlo i ovo splitsko utočište za hrvatske starine.

U međuvremenu je prošlo pet godina. Povodom Međunarodnog kolokvija historije umjetnosti prošle godine u Splitu, dijelom republičkim a dijelom splitskim novcem, javnosti je omogućeno da vidi oko 40 posto eksponata u barakama muzeja koji je u čitavom dotadašnjem poslijeratnom periodu bio otvoren samo tri godine. ~~Na~~ Ove jeseni pred Prosvjetno-kulturnim vijećem Sabora trebao bi se naći elaborat o sasvim praktičnim rješenjima, kako da se osiguraju novci za investicije u objekte kulture. Stvari su se, dakle, pomakle s mrtve tačke. Ali s novcem, doduše još ne u ruci, ali na vidiku, u stručnim i ne samo stručnim krugovima, oživjele su stare i javile se nove dileme o koncepciji i zahačaju budućeg muzeja. Ukratko, riječ je o ovome: treba li u Splitu sagrađiti muzej u kojemu će biti

izloženi samo nalazi iz okolice Splita, ili eventualno nešto šireg područja, ili će to biti muzej gdje će se na jednom mjestu naći najvažniji spomenici naše prošlosti sa čitavog ~~xxxxx~~ teritorija Hrvatske od seobe naroda pa do dolaska Turaka. O tome, naime, ovise i veličina buduće zgrade i, naravno, troškovi izgradnje.

Uporedo s tim, potegnuto je ^{i staro} pitanje da li bi uopće arheološki materijal iz starohrvatskog doba trebalo izložiti samog za sebe, ili ga nadovezati na baštinu antičkog svijeta u splitskom Arheološkom muzeju. Protivnici ove ideje ukazuju da bi to značilo podrediti hrvatske spomenike rimskoj monumeltnosti kao i omedjeti prostor za dalji razvoj muzeja hrvatskih arheoloških spomenika. Nije sasvim jasno ni kolike bi trebale biti nadležnosti hrvatskih arheoloških spomenika, kad je riječ o arheološkim iskopanjima: sadašnji fond u muzeju prema riječima njegova direktora dra Stjepana Gunjače, ne predstavlja ni lo posto od onoga, što još treba iskopati iz zemlje. Međutim, tvrdi on, zakon o zaštiti spomenika kulture omogućuje svakoj općini da iskapa starine na svom terenu, ako ima novaca i arheologa, te da ih sprema u lokalni muzej, pa će splitski u kojem bi se ne okupu trebali naći najvrijedniji spomenici, ostati na cjedilu. Muzejski savjet Hrvatske, stao je, međutim, na stanovište, da se ne može jednom muzeju, pa makar imao i nacionalni značaj, dati monopol nad iskopanjima, a svima drugima zabraniti da se time bave, te da je stvar dogovora medju muzejima, a u krajnjem slučaju i arbitraža muzejskog savjeta, koje će novo iskopane spomenike ustupiti Splitu, a koje zadržati.

Muzejski savjet se najzad suprostavio ideji

da se u Splitu izlože svi kapitalni hrvatski arheološki spomenici, ^{u originalu} što bi značilo da bi se svi ostali muzeji ne samo u Dalmaciji, nego očit^o i oni u Zagrebu i Slavoniji, morali odreći djela onoga što imaju, odnosno zadovoljiti odljevima, a to je iluzorno zahtijevati. Teritorijalne medje, ~~rečeno je~~, jedna su stvar i ne priječe da muzej ako mu djelatnost i jest ograničena na uži teritorij, ne može po svom karakteru i materijalu što ga čuva, imati nacionalni značaj. Ako ~~splitski muzej~~ ^{nekolicine članovi Muzejskog društva Hrvatske} ne može sam sagledati svoje granice, onda mu treba reći: ovo što imaš dosad čuvaj, a dalje se dogovaraj. Uostalom, zaključiše Muzejskog na kraju članovi Savjeta Hrvatske, kada se o gradnji novog muzeja počelo raspravljati, mislila se u prvom redu na blago koje ono danas ima u sanducima i koje je bez sumnje zaslužilo doličniji smještaj od sadašnjeg, bez obzira na sve rasprave o tome, što će eventualno biti u budućnosti.

Sada se očekuje da u jesen svoju riječ o gradnji budućeg muzeja kaže svoju riječ Prosvjetno-kulturno vijeće Sabora, Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu i splitska Općina bi dotad trebali napraviti predračun troškova izgradnje i predložiti investitore. Nadajmo se da će do tog vremena biti sasvim jasno i kakva treba da bude ta buduća, dugoočekivana kuća koja će se graditi, ^{i morati otko ambrazja} i da nade neće raspre u koncepciji potegnuti ^{predaju u nedogled.}

M. Kovač